

викладач Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ- ЕКОНОМІСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Васаженко Наталія. Практичні аспекти використання інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх фахівців-економістів у вищих навчальних закладах. Проаналізовано практичні аспекти формування професійної компетентності фахівців-економістів, завдяки використанню у вищих навчальних закладах сучасних інформаційних технологій. Доведено, що використання в процесі підготовки фахівців-економістів у вищих навчальних закладах віртуальних підприємств, на яких проводяться практичні заняття та виробнича практика, дозволяє сформувати у них професійну компетентність, вдосконалити професійну орієнтацію тощо.

Ключові слова: практична підготовка, професійна компетентність, фахівці-економісти, інформаційні технології.

Аннотация. Васаженко Наталия. Практические аспекты использования информационных технологий в процессе подготовки будущих специалистов-экономистов в высших учебных заведениях. Проанализированы практические аспекты формирования профессиональной компетентности специалистов-экономистов, благодаря использованию в высших учебных заведениях современных информационных технологий. Доказано, что использование в процессе подготовки специалистов-экономистов в высших учебных заведениях виртуальных предприятий, на которых проводятся практические занятия и производственная практика, позволяет сформировать у них профессиональную компетентность, усовершенствовать

профессиональную ориентацию и т. п.

Ключевые слова: практическая подготовка, профессиональная компетентность, специалисты-экономисты, информационные технологии.

Summary. Vasazhenko Natalia. Practical aspects of technology use in the preparation of future specialists and economists in universities. In the article analyzes the practical aspects of formation of professional competence of experts and economists through the use of higher educational institutions of modern information technologies. The use of the training economists in higher education virtual enterprises, which held workshops, trainings, course and degree designing and manufacturing practice, research and independent work of students, can form their professional competence, improve vocational guidance future specialists of economic specialties, provide personally oriented approach to each student during the study and practice, improve educational and material resources and scientific methods of teaching to attract most students to research, create customized training programs for students and others.

Keywords: practical training, professional competence, experts-economists, information technologies (IT).

Постановка проблеми. Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» передбачено створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Розширення мережі малих і середніх виробничих підприємств, за рахунок створення значної кількості робочих місць, дозволить забезпечити економічну стабільність країни. Потреба у фахівцях, які є не лише носіями певних знань, умінь та навичок, а володіють професійною компетентністю та мають здатність до самонавчання протягом життя, зумовила перехід до нової моделі освіти, в якій ключовим орієнтиром є інформаційна компетентність, яка здатна

забезпечити гармонійну та ефективну взаємодію людини з інформаційно-інноваційним середовищем.

Отже, й провідна роль у підготовці компетентних фахівців-економістів повинна надаватися інформаційним технологіям та методам активного навчання. Завдяки застосуванню педагогічних технологій стає можливим активізувати самостійну роботу студентів, залучити їх до роботи з великими обсягами інформації, пов'язати прогресивні теоретичні розробки з практикою, розвивати уміння, навички та компетенції самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх виконання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першими прикладами технологічного підходу до навчання стали програмоване та алгоритмізоване навчання. Подальші дослідження С. Алексєєва, А. Алексюка, В. Безпалька, М. Кларіна, Ф. Тализіної, А. Маркової, Л. Виготського, В. Монахова, Т. Назарової, О. Пехоти, Г. Селевка, В. Серікова, С. Сисоєві та інших стосувалися визначення поняття педагогічної технології і закономірностей її функціонування.

Проблеми інформаційного суспільства, впровадження новітніх інформаційних технологій, їхнього впливу на особистість, на розвиток інтеграційних тенденцій у міжнародному освітньому просторі стали предметом досліджень Б. Гершунського, П. Дракера, С. Дорогунцова, В. Іноземцева, М. Карпенка, М. Кастельса, В. Нечитайла, С. Ніколаєнка, Г. Перлмуттера, А. Сбруєвої, Е. Тоффлера та ін. На думку відомого дослідника А. Хуторського інформаційна компетентність є однією з ключових [6].

Мета статті – проаналізувати практичні аспекти формування інформаційної компетентності студентів економічних спеціальностей у фаховій підготовці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив нових видів конкуренції, швидкий приріст нових знань спонукає до перегляду

посадових обов'язків працівників, зменшення кількості робочих місць, підвищення якості роботи, що виконується, адже, в економіці співпраці фахівці одержують більше повноважень, нівелюються межі службової ієрархії, запроваджуються мережеві форми робіт та набувають використання їх сучасні форми: праця на відстані та часткова зайнятість.

Формування професійної компетентності студентів можливе за умови використання сучасних інформаційних технологій. Педагогічні технології почали використовуватись у відповідь на економічні та соціальні виклики постіндустріального суспільства. Думку про технологізацію процесу навчання ще 400 років тому висловив Я. Коменський, який закликав до того, щоб навчання теж стало «технічним», тобто таким, щоб все, чому навчають, не могло не мати успіху. Таким чином, була вперше визначена найважливіша ідея технології – гарантованість результату. А навчальний процес для досягнення результатів Я. Коменський назвав «дидактичною машиною».

Термін «технологія» має латинське коріння і перекладається як «наука про мистецтво» (techno – мистецтво, майстерність; logos – слово, вчення, знання). Бурхливий розвиток природничих наук та їх прикладних напрямів в ХІХ столітті, розвиток масового промислового виробництва з використанням наукових досягнень того часу викликали потребу у масовому навчанні підростаючого покоління для участі у виробничій діяльності. Освіта з елітарної перетворилася на масову й набула деяких рис «виробничого процесу», для якого повинна існувати й певна технологія. Сучасне трактування поняття «технологія» полягає у тому, що вона є науково і/або практично обґрунтованою системою діяльності, яка застосовується людиною з метою перетворення навколишнього середовища, виробництва матеріальних благ чи духовних цінностей.

В даний час поняття «педагогічна технологія» характеризується новою тенденцією зближення двох напрямків: інформаційного та

технологічного. Об'єднання зусиль різних фахівців приводить до виникнення абсолютно нових напрямків, які дають якісні результати навчання. До такого напрямку, зокрема, можна віднести технології дистанційного навчання, хмарні технології тощо. З 90-х років минулого століття при проектуванні педагогічних технологій почали враховувати такі аспекти: визнається імовірнісний характер освіти; реалізується можливість самоактуалізації і самореалізації особистості за рахунок власної траєкторії руху за навчальним матеріалом; забезпечується розвиток особистості, здатної орієнтуватися у всьому різноманітті суперечностей сучасного світу, а не тільки в конкретному просторі певної соціально-господарської системи; замість характеристики навчальної групи педагог має справу з моделями кожного студента як окремих суб'єктів освітнього процесу; акцент на навчальному занятті робиться на розвиток навичок і компетенцій, а не на накопичення фактів тощо.

Навчання у вищому навчальному закладі можна поділити на два етапи: отримання фундаментальної теоретичної підготовки та набуття спеціальних навичок і компетенцій для застосування в конкретній професійній діяльності. Відповідно до «Державного стандарту вищої освіти» обов'язковим елементом освітньо-професійної підготовки студентів навчальних закладів усіх рівнів акредитації є практична підготовка. Варіативною компонентою освітньо-кваліфікаційної характеристики визначається зміст практики. Вона повинна відповідати освітньо-професійній програмі підготовки фахівця, а також враховувати специфіку галузей економіки, в яких працюватиме випускник після закінчення навчання, особливості підприємств, що є базами практики.

У відповідності до положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, практика залежно від конкретної спеціальності чи спеціалізації студентів може бути навчальною, експлуатаційною, конструкторською, педагогічною, економічною,

науково-дослідною тощо. Студент-практикант під час проходження виробничої практики проводить комплексне обстеження об'єкта дослідження за всіма напрямками його діяльності, розглядає питання менеджменту та перспективи вирішення існуючих управлінських проблем. Метою практики є збір, обробка, систематизація та аналіз управлінських рішень, розвиток навичок та вмінь інформаційно-аналітичної, проектно-дослідницької, інноваційної та консалтингової діяльності для вирішення прикладних проблем на підприємницьких організаціях, удосконалення систем управління діяльністю у сучасних умовах господарювання [5].

Обов'язковою вимогою до визначення баз практики є їх відповідність сучасним вимогам до ведення фінансово-економічної діяльності, запровадження систем якості, управління охороною праці тощо. Але доступ сторонніх осіб до таких підприємств часто обмежений, тому студенти проходять практику на підприємствах, які сповідують адміністративно-командні принципи господарювання, будуються на традиційних формах і методах організації виробництва, а персонал не відповідає вимогам до сучасних компетентних працівників.

Отже, з урахуванням цих обмежень, можна виділити дві основні форми організації виробничої практики [3]. Одна форма реалізується як складова господарської діяльності, а інша – квазіпрофесійна – може бути створена засобами моделювання з тією або іншою мірою подібності до умов реальної виробничої діяльності (віртуальне підприємство). Побудова відносин на віртуальному підприємстві базується на ідеях, компетентності та партнерстві студентів, які виступають у ролі співробітників певної бізнес-структури. Віртуальний характер роботи полягає в командній співпраці і внутрішній мотивації, що потребує постійної взаємодії між умовними працівниками та підрозділами для виконання відповідних завдань у межах віртуального підприємства [4].

Віртуальне підприємство реалізується як набір програмних модулів,

що забезпечує можливість підготовки та проведення навчального процесу і реалізації функціональних обов'язків будь-якої категорії користувачів за програмою тренінгу. Навчально-виробничий тренінг є перспективною освітянською технологією, яка призначена для оволодіння слухачами сучасних методів та прийомів прийняття управлінських рішень з питань загального та функціонального менеджменту, бізнес-планування, економіки, фінансів, бухгалтерського та податкового обліку, маркетингових досліджень, управління персоналом, опанування навичок проведення господарсько-фінансових операцій та виконання службових обов'язків на робочих місцях підприємства.

Основними суб'єктами тренінгу при підготовці й реалізації навчального процесу є викладачі економічних дисциплін і студенти різних форм навчання. Адміністрування віртуального підприємства здійснює базовий навчальний заклад, реалізуючи свою методику навчання [1]. Основною метою використання тренінгових технологій в навчальному процесі є формування необхідних професійних знань, умінь, навичок та розвиток особистісних якостей, які необхідні для ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців-економістів та високого рівня їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Тренінг організовується на первинних посадах фінансово-економічного апарату віртуального підприємства, що відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню вищої освіти «бакалавр» і дозволяє забезпечити закріплення знань і набуття навичок, достатніх для виконання завдань та обов'язків відповідного рівня професійної діяльності. Навчальний тренінг повинен носити не локалізований характер розв'язання ізольованих навчальних завдань для певних професій, а комплексний характер, коли студент в процесі тренінгу послідовно відпрацьовує повний комплекс завдань в усіх фінансово-економічного підрозділах підприємства, з урахуванням існуючих інформаційних взаємозв'язків між ними,

компетенцій та відповідальності кожної посадової особи. При цьому в процесі навчального тренінгу потрібно передбачити набуття навичок розв'язання не тільки традиційних завдань, що зазвичай виконуються фахівцями первинних посад фінансово-економічних підрозділів підприємства, а й інноваційних завдань, що пов'язані з розробкою і впровадженням принципово нових проектів, спрямованих на удосконалення діяльності підприємства з врахуванням існуючого стану його зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ефективність створення та використання у підготовці фахівців-економістів віртуальних підприємств вже знайшла практичне підтвердження у Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне), Київському національному торговельно-економічному університеті, Національному університеті кораблебудування (м. Миколаїв), Українській академії банківської справи НБУ тощо [1, 4]. Адже, проведення практичних занять, науково-дослідної роботи та навчально-виробничої практики студентів забезпечує багатогранний вплив на розвиток творчих та професійних здібностей особистості, індивідуальні можливості, формування досвіду та мобільності у здійсненні різних завдань. Віртуальне підприємство дозволяє проводити тренінг аналітичних та організаторських здібностей студентів.

Віртуальне підприємство передбачає знання всіх функцій підприємства: операційної, маркетингової діяльності, фінансів, управління людськими ресурсами, а також системного підходу до аналізу та підвищення ефективності функціонування його підрозділів. Студенти, працюючи у кожному із підрозділів віртуального підприємства, використовують інформаційні технології для систематизації і оцінювання інформації; отримують можливість оволодіти сучасними програмними продуктами Project Expert, 1-С Бухгалтерія тощо; набувають навички аргументування, прийняття рішень, розв'язання проблем, а також уміння

знаходити підхід до людей, налагоджувати ефективну комунікацію, лідирувати, міжособистісного спілкування, ведення переговорних процесів, здібності до співпраці та роботи у команді, особистісний розвиток, ерудованість, креативність тощо [4].

Під час проходження практики на віртуальному підприємстві студенти на першому етапі повинні ознайомитися з його діяльністю, розробити за допомогою Інтернету організаційну структуру, положення про основні підрозділи, посадові інструкції; сформувати штатний розпис; на другому етапі – проаналізувати роботу кожного фінансово-економічного підрозділу, зокрема: бухгалтерії, планово-економічного відділу, відділів маркетингу, збуту, постачання та логістики, виробництва, зовнішньоекономічної діяльності та інших. На третьому – основному – виробничому етапі студенти працюють на віртуальних робочих місцях в основних структурних підрозділах. Віртуальне робоче місце складається з двох основних компонентів: робочого місця працівника і підключеної через Інтернет корпоративної комп'ютерної мережі віртуального підприємства. На четвертому етапі студенти пропонують і впроваджують на програмному рівні заходи з покращення ефективності роботи підприємства. У звіті з практики обов'язковим є підрозділ про розроблені та впроваджені інновації. На підсумковій конференції з практики обговорюються кращі пропозиції студентів.

Отже, побудова виробничих відносин на віртуальному підприємстві базується на ідеях, креативності, компетентності та партнерстві практикантів-співробітників. Від компетентного працівника вимагається не стільки вчасне виконання роботи і навіть не поліпшення якості продукту, а вміння зробити вибір стосовно того, яку продукцію випускати, випуск якої скоротити, а від якої відмовитися взагалі; у кого і по якій ціні купляти сировину та замовляти послуги тощо, тобто приймати успішні маркетингові рішення. А сам віртуальний характер роботи полягає у

внутрішній мотивації та командній співпраці, що потребує постійної взаємодії між умовними працівниками та основними підрозділами для виконання відповідних завдань в межах віртуальної організації. Фінансово-економічні процеси, як основу технологій створення продуктів чи послуг, потрібно довести до замкнутого циклу, що включає динамічне моделювання та постійне вдосконалення в режимі реального часу.

Успіх віртуального відділу (служби) визначається швидкістю прийняття креативних рішень в залежності від завдань, які виконуються у певний момент; вирішенні будь-якої поставленої проблеми; створенні атмосфери довіри та ефективності використання інформації для активного пошуку шляхів розв'язання реальної ситуації. Між студентами-співробітниками потрібно розподілити ролі для підвищення ефективності їх діяльності і вирішення як виробничих завдань, так і соціальних питань: одні повинні відповідати за вирішення завдань, пов'язаних з виробництвом та збутом, а інші – за надання соціально-емоційної підтримки [4].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Використання в процесі підготовки фахівців-економістів у вищих навчальних закладах віртуальних підприємств, на яких проводяться практичні заняття, тренінги, курсове та дипломне проектування, також виробнича практика, науково-дослідна та самостійна робота студентів, дозволяє сформувати у них професійну компетентність, вдосконалити професійну орієнтацію студентів-менеджерів; забезпечити особистісно орієнтований підхід до кожного студента під час навчання та проходження практики, покращити навчально-матеріальну базу та науково-методичне забезпечення навчального процесу, залучити студентів до науково-дослідної роботи, створювати індивідуальні програми їх підготовки тощо.

Подальші розвідки повинні стосуватися вдосконалення змісту тренінгів на базі віртуального підприємства, які дозволять моделювати зміни станів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, що

максимально наближені до реалій господарювання. Це, в свою чергу, дозволить презентувати студенту підприємство як єдину організаційно-економічну систему у складі економічної системи держави та світової економіки й забезпечить формування професійної компетенції студентів-економістів.

Список використаних джерел

1. Голіков В. І. Організаційно-методичні основи створення навчально-тренувальних фірм у вищих навчальних закладах України / В. І. Голіков, І. В. Голіков, М. В. Фатєєв // Електронне видання «Вісник НУК». – Миколаїв : НУК. – 2010. – № 2. – С. 167–175. Режим доступу : <http://ev.nuos.edu.ua/content/10gvinzu>

2. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУВШЭ, 2000. – 608 с.

3. Кобилянський О. В. Теоретико-методичні основи навчання безпеки життєдіяльності студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах : монографія / О. В. Кобилянський. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 590 с.

4. Кожушко Л. Інноваційні технології в практичній підготовці менеджерів / Л. Кожушко, Т. Кузнєцова // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.1. – С. 125. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Npd_2013_1_32.pdf

5. Николаева Т. А. Проектирование и реализация системы подготовки будущих инженеров к обеспечению безопасности жизнедеятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Т. А. Николаева. – Брянск, 2004. – 693 с.

6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.